

Fotó: Révész Róbert

■ Új tankönyv nyelvtanból

„A gyerek még késő este is verset fabrikált”

A Nemzeti Tankönyvkiadó szerény kivitelű – s így nem mellékesen szerény áru – tankönyve nem jelenthet zsákba-macsát a pedagógusoknak, hiszen már évek óta használják a kísérletben résztvevő általános iskolákban – mintegy 10 magyar tanintézményben. Az eddigi tapasztalatokról és a magyar nyelvhez új oldalról közelítő tankönyvről beszélgettünk a szerzőkkel, Nagy L. János főiskolai tanárral, valamint Palotásné Nagy Éva és Kertész Józsefné szakvezető tanárokkal.

■ *Miben különbözik alapvetően ez a tankönyv a régebben és újabban megjelent társaitól? Az eddig használatos tankönyvek inkább elméleti, mintsem gyakorlati közéleti alkalmazzák. Az új tankönyvet lapozgatva azonban éppen a gyakorlatcentrikusság tűnt fel nekem...*

Nagy L. János: – Sokféle nyelvtankönyvből lehet tanulni manapság, azonban ezek nagy része sajnos a legszorosabb értelmében vett „tan-könyv”, ahol kevésbé szerencsés módon az anyanyelvet valamiféle kötelezően elsajátítandó diszciplinának fogják fel a tanárok, s emiatt ezt hajtják végre a

A tankönyvpiaci kifejezéshez rendszerint ambivalens érzések kapcsolódnak. Egyrészt az öröm, hiszen végre van választék, nemcsak egyféle kötetből lehet tanítani, másrészt pedig a kételkedés, hogy valójában jó-e ez a drága tankönyv. Napvilágot látott „Nyelv-szöveg-játék – 13 éveseknek” címmel egy nyelvtankönyv szeptemberben, mely a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hatosztályos középiskolai kísérlete keretében készült – s amelyhez remélhetőleg csak öröm kötődik majd.

tanulókkal. Nem véletlenül használok ezt a szót: végrehajtatják, hiszen az anyanyelv szeretete, nyelvünk értékei legtöbbször a magyar iskolákban hiányoznak az anyanyelvi órákról. Az volt a célunk, hogy valamilyen átmenetet próbáljunk megvalósítani az ismeretközlés és a feladat sorolás között. Igyekszünk már az adott szemléltető szövegekkel felkelteni az érdeklődést, s ezekkel a gyerekek számára is vonzó szövegekkel addig-addig gyakoroltatni, amíg a tanulók – persze tanári segítséggel – önmaguk fedezhetik fel a szabályszerűségeket.

■ *Egy nagyobb tankönyvsorozat első része jelent meg most, mely az alcím szerint a 13 éveseknek szól. Ez látszólag pontos definíció, azonban mégis milyen iskolarendszerben és há-*

nyadik osztályosok használhatják?

N. L. J.: – Ez a tankönyv alapvetően azoknak készült, akik hatosztályos középiskolában kezdenek tanulni. Természetesen nemcsak ők használhatják, eredményesen forgathatják azok a 13-14 éves fiatalok is, akik az általános iskola nyolcadik osztályába járnak, hiszen tematikusan hasonló ismeretanyagot próbáltunk feldolgozni. Figyelünk azonban a hetedik osztályosok tananyagára is, mert a tankönyvsor következő állomása a 14 éveseknek szóló kötet, melyben a mondatok témaköre szerepel.

■ *Milyen sikereket könyvelhetett el az eddigi próbák során az új tankönyv?*

Palotásné Nagy Éva: A JGYTF II. Számú Gyakorló Általános Iskolájában már

harmadik éve folyik a kísérlet. Teljesen más szempontú a tanítás, a tankönyvben nagyon kevés a megtanulandó szabály, elmélet, ugyanis a gyerekeknek elsősorban használniuk kell tudni az anyanyelvüket. Nem az a lényeg, hogy el tudja mondani a tanuló a mondat definícióját, hanem inkább egy jól megalkotott szövegmondatot tudjon létrehozni. Nagyon sok kedvező tapasztalatot van, a gyerekek igen jól fogadták az új tankönyvet, örültek a kreatív feladatoknak, hiszen már életkorukból eredően is szeretnek játszani.

Kertész Józsefné: Én a hagyományos tankönyv kiegészítőjeként használtam a „Nyelv-szöveg-játék”-ot. Ha fel akartam kelteni a gyerekek érdeklődését egy-egy nyelvtani probléma iránt, akkor az új feladatok közül válogattam. A játékról pedig véletlenül se gondolja senki, hogy holmi játszadozás, hiszen komoly szellemi erőfeszítésről van szó, csak ez éppen örömmel jár. Nagyon jólesik hallani a szülői értekezleteken is, hogy a gyerekek tényleg szeretik ezt a tankönyvet. Sokan meglepődtek, hogy a gyerek még késő este is verset fabrikált, pedig ez mindössze szorgalmi feladat volt.

N. L. J.: Mivel a tankönyv a többi tantárgyból készült társával együtt a tanárképző főiskola 6+6-os iskolakísérlete nyomán született, ezért számos osztályban használták már a megjelenés előtt. Így Szegeden a Ságvári Endre Gyakorló Általános Iskolában, az országban Tiszakécskén, Kiskőrösön, Kiskunhalason, Zircen, Várpalotán, Bácsalmáson, középfolkon pedig az Újszegedi Gimnázium hagyományos első osztályában használják. Nagyon fontos számunkra, hogy a gyerekek ne azért legyen az anyanyelvi órán, hogy egy szabályt elmondjon tizennyolcszor, aztán következzék már pontosan tudja elismételni, egyetlen „a” betűt sem kihagyva, ne hogy elégtelent kapjon. Az anyanyelvi óra lényege, hogy a gyerek megpróbáljon a nyelvi tényekről gondolkodni, azoknak a lehetőségeit megvizsgálni – játékos formában –, s ennek alapján gondolkodása nyitottá váljon. Célunk szerint nem beszűkült, bemagolós, leckeviszszamondós magatartásra nevel a mi anyagunk.

Takács Viktor

Több egyetemista és főiskolás

Az állami költségvetés aktuális vitája a felsőoktatás fejlesztési folyamatára is ráirányította a figyelmet. A Szegeden néhány éve elindított program keretében zajló erőteljes létszámnövelés – úgy tűnik – mára komoly költségvetési

korlátokba ütközött. Az eddigi változás ugyanakkor töretlen volt. A hét felsőoktatási intézményben (hat szegedi, illetve egy hódmezővásárhelyi) nappali tagozaton tanulók száma 1990-től 1993-ig egyharmadával, 10,6 ezer főre nőtt.

A felsőoktatás létszámadatai		Oktatók létszáma*	
Nappali tagoz. hallg. száma			
1993.	1990.	1993	1990.
%-ában	%-ában	%-ában	%-ában
JATE	4 604	148,1	601
SZOTE	2 452	114,8	722
JGYTF	2 432	129,3	242
Kert. Egyet. Főisk. Kar.	548	137,0	67
Hittudom. Főisk.	150	223,9	22
Liszt F. Zeneműv. Főisk.	142	146,4	45
DATE Állatteny. Főisk.Kar.	241	106,2	44
Összesen:	10 569	133,5	1 743

Foglalkozásiúak.

Az intézmények szinte mindegyike dinamikus növekedést élt át. Számát tekintve legerőteljesebben a JATE és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hallgatóinak száma gyarapodott, ami az előbbiben közel másfélszeres, míg az utóbbiban mintegy 30 százalékkal nagyobb diákszámot jelentett az 1993-94-es tanévben. E változást ugyanakkor nem új, a korábbiaknál alapvetően bővebb skálájú képzés hozta magával, növekedés döntően a hagyományos, tanári szakokon történt. Újítás főként abban nyilvánult meg, hogy bevezették az úgynevezett egyszakos, illetve a nem tanári képzést. Az új igényeknek annyiban kívántak megfelelni, hogy előbb posztgraduális, majd nappali formában újraindították a közgazdász oktatást, az egyetem természettudományi karán a geográfusképzést, a jogi karon pedig munkaügyi kapcsolatok, illetve társadalombiztosítás címmel indultak szakok.

Ugyancsak jelentős mértékben, több mint egyharmadával nőtt a hallgatói létszám az Élelmiszeripari Főiskolai Karon, ahol az eredeti profiltól eltérő vállalkozó menedzseroktatás már-már hagyományos képzéssé válik.

A Hittudományi Főiskolán 1993-ban másfélszáz teológus tanult, tehát több mint kétszer annyi, mint négy évvel korábban, ugyanakkor a létszámot is meghaladó a levelező jellegű képzésben résztvevők száma.

A SZOTE mintegy hetedével növelte hallgatóinak számát. Ezen belül azonban csökkent a létszám a hagyományos

képzési formákban, nőtt a főiskolai szintű oktatásban, illetve az úgynevezett térítéses (idegen nyelvű) képzésben. Új szakként – de már néhány éves múlttal – van jelen a szociális munkások képzése.

Az általános hallgatói létszámmelés azonban – azon túl, hogy egy szinte változatlan képzési struktúrában történt – nem járt együtt lényeges intézménybővítéssel, illetve az oktatói kör gyarapodásával sem. Utóbbiak száma 1990-93 között kevesebb mint tíz százalékkal gyarapodott, s ezen belül is a főállásúaké csak mintegy 5 százalékkal. Mindez egyben azt is jelenti, hogy javultak az oktatás hatékonysági-normatív mutatói. Az intézményi korlátok különösen a hallgatók lakásfeltételeiben jelentkeznek egyre súlyosabban. A kollégiumi férőhelyek kis száma különösen a JATE és a tanárképző számára jelent problémát, ezen intézmények esetében az intézményes formában elhelyezett hallgatók száma az összlétszám alig negyedét teszi ki. Ez egyértelműen jelzi, hogy nem egyszerűen férőhelybővítésre, hanem a jelenlegi kapacitás többszörözésére lenne szükség.

A közelmúltban lépések történtek az Universitas létrehozására. Ezek azonban csak szervezeti változást jelentettek, tartalmi, a képzés struktúrájának átalakítását, tényleges integrációt jelentő fejlesztések nem történtek, és ugyancsak várat magára az intézményfejlesztések meghatározása.

Susányi Tamás (KSH)

■ A gazdaságukat fejlesztő országok a lakosság iskolázottsági szintjének emelését, illetve az oktatás finanszírozását fő stratégiai célként tekintik. Ennek hatására hosszabbodik a tanulmányi idő, nő a lakosság iskolázottsága. A GDP oktatási célú felhasználása folyamatosan növekvő hányadú.

A magyarországi oktatás finanszírozása – sajnos ettől eltérően – az elmúlt évtizedekben az állami költségvetés központosított elosztási rendszerén belül a „maradék” elv alapján történt. Jelentősebb fejlesztést, intézményhálózat-bővítést és korszerűsítést – 1990 előtt – szinte csak a nagy létszámú korosztályok iskoláztatása kényszerítette ki. Az intézmények avult állapota, korszerűtlen felszerelése és nem utolsósorban a pedagógusbérek szintje az eddigieknél nagyobb ráfordításokat tenne szükségessé.

Sajnos az 1995. évi költségvetési helyzet megfontolás tárgyává tette az oktatási intézményrendszer kiadásainak csökkentését. Nem számíthatnak a normatív támogatások növelésére sem a tárca közvetlen irányítású, sem az önkormányzati tulajdonban lévő oktatási intézményei. E kedvezőtlen körülmény akkor is sajnálatos, ha a létszám az óvodás korú gyermekeknel és az alapfokú oktatásban résztvevőknel országosan 378 ezer, a megyében 15 ezer gyerekkel keve-

sebb az 1980-as évek maximumánál.

Tanulók számának alakulása

Magyarországon a népessédpolitikai intézkedések hatására az elmúlt húsz évben 1974-75-ben volt a legnagyobb a születésszám. Ez a demográfiai hullám 1978-tól érezte hatását az oktatás intézményrendszerében. A zsúfoltság 1977-től az óvodákban, 1980-tól az általános, majd 1988-tól a középiskolákban jelentkezett. A felsőfokú tanintézetekbe e demográfiai hullám 1991 után az előzőeknél kisebb mértékben – már gyengülve – érkezett, bár más, a gazdasági folyamatokkal szoros összefüggő tényezők (pl. munkanélküliség) már növelték a felsőfokú intézmények iránti érdeklődést, a felvételi igényt. A demográfiai hullámmal együttjáró oktatási igény 1994-re az említett intézményrendszerek nagy részében – felsőfokú kivételével – levonult. (ld. 1. táblázat)

Pedagógusok

A pedagógusok számát a nagy létszámú korosztályok belépésekor minden oktatási fokozaton – sok esetben képesítés nélküliek alkalmazásával is – emelték. A tanulólétszám csökkenését követően a pedagógusok száma nem

■ Reflektorfényben az oktatás

Tanulók, pedagógusok, tárgyi adottságok

mérséklődött, melynek eredményeképp a pedagógus el látottság általában folyamatosan javult, a pedagógusok terhelése, az oktatás körülményei nem romlottak. (ld. 2. táblázat)

A viszonylagos pedagógus-felhasználás jelenleg az általános iskolákban lehet kérdés, a középfokú iskolákra ebben a tanévben még nem jellemző.

Az intézményrendszer épületei

Az oktatási intézményhálózat döntő hányada önkormányzati felügyelet alatt áll. Finanszírozásuk részben a központi költségvetés normatív támogatásából, részben az önkormányzatok saját bevételeiből történik. Az élő tőke – az előzőek szerint meglévő pedagógusállomány – finanszírozhatóságának csökkentése veszélyezteti az oktatási színvonal szintetartását, de nem mellékes körülmény a tárgyi adottságok állagmegóvása sem. E téren nincsenek a megye települései egyszerűen mondható helyzetben, hiszen a döntően önkormányzati tulaj-

donban lévő oktatási intézmények állagmegóvása vagy esetleges javítása újabb terhet róhat a települések költségvetésére. A megyében 644 önkormányzati tulajdonban lévő épületben folytatnak oktatási tevékenységet. Az épületek döntő többsége 1960 előtti építésű, átlagéletkoruk több mint 52 év. A nem éppen új tulajdonot meg magában hordozza az épületek felújítási, karbantartási költségigényének állandóan – infláción túl is – fokozódó nagyságát.

Az oktatási intézmények valamivel több mint fele nem igényel különösebb felújítási tevékenységet. Részleges felújítással lenne megfelelővé tehető az épületek közel negy-tizede, míg teljesen felújítandó az állomány 4 százaléka. Van viszont 9 olyan épület, amely már gazdaságosan nem újítható fel.

Az épületek állaga legrosszabb a vidéki városokban. (ld. 3. táblázat)

Az épületek hasznos alapterülete közel 630 ezer négyzetméter, melynek legnagyobb része az általános iskolai és gimnáziumi épületekben található. Az oktatásnak helytadó

intézményhálózat speciális funkciójánál fogva más célra csak anyagi áldozatok árán

lehet alkalmas, de gazdaságos kihasználása szemléletváltoztatást is igényel. Ilyen körülmények között a költségmegtakarító, több célú felhasználhatóság lehetőségének megteremtése nem rövid távú feladat.

Donkáné Verebes Éva KSH

1. táblázat Tanulók számának alakulása a megye oktatási intézményeiben					
	1985/ 1986	1990/ 1991	1991/ 1992	1992/ 1993	1993/ 1994
Óvodások	18,0	16,6	17,0	16,8	17,1
Általános iskolások	52,8	45,6	43,3	42,2	41,0
Középfokú iskolások (szakmunk.tan.együtt)	19,5	24,0	24,7	25,0	24,4
Felsőfokú oktatási int. nappali tagoz. hallg.	6,4	7,9	8,8	9,6	10,6

2. táblázat Az egy pedagógusra jutó tanulók* számának alakulása					
	1985/ 1986	1990/ 1991	1991/ 1992	1992/ 1993	1993/ 1994
Óvodákban	13	12	12	12	12
Általános iskolákban	14	12	11	11	10
Középfokú iskolákban (szakképzéssel együtt)	13	14	14	14	13
* Óvodákban az óvodások száma.					

3. táblázat Felújítást igénylő oktatási épületek aránya 1994. július 1.			
Megnevezés	Részleges felújítást igénylő	Teljes felújítást igénylő	Százalék Összesen
A megye	42,9	7,1	50,0
Szeged	29,7	4,3	34,0
A többi város	58,9	5,6	64,5
Községek	26,9	3,0	29,9
Összesen:	38,0	4,3	42,3